

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
MAKTABGACHA VA MAKTAB TA’LIMI VAZIRLIGI
IXTISOSLASHTIRILGAN TA’LIM MUASSASALARI AGENTLIGI
HUZURIDAGI PEDAGOGIK MAHORAT VA XALQARO BAHOLASH
ILMIY-AMALIY MARKAZI**

**UMUMIY O‘RTA VA MAKTABDAN TASHQARI TA’LIM
TASHKILOTLARI GEOGRAFIYA O‘QUV FANI O‘QITUVCHILARINI
ATTESTATSIYADAN O‘TKAZISH UCHUN MALAKA SINOVIDA
FOYDALANILADIGAN TEST TOPSHIRIQLARI
SPETSIFIKATSIYASI**

UMUMIY O'RTA VA MAKTABDAN TASHQARI TA'LIM TASHKILOTLARI GEOGRAFIYA O'QUV FANI O'QITUVCHILARINI ATTESTATSIYADAN O'TKAZISH UCHUN MALAKA SINOVIDA FOYDALANILADIGAN TEST TOPSHIRIQLARI SPETSIFIKATSIYASI

Mazkur spetsifikatsiya umumiy o'rta va maktabdan tashqari ta'lim tashkilotlari Geografiya o'quv fani o'qituvchilarini attestatsiyadan o'tkazish malaka sinovida foydalaniladigan test topshiriqlarining mazmuni, qamrovi, turi, shakli, baholash mezonlari va o'tkazilish tartibiga qo'yilgan talablarni aks ettiradi.

I. Umumiy tamoyillar

Baholash maqsadi – talabgorlarning Geografiya fani, kasb standartlari va pedagogik mahorat bo'yicha nazariy bilimlari, amaliy ko'nikma va kompetensiyalarini kompleks baholash.

Ushbu baholash natijalari asosida pedagog kadrlar attestatsiyasida qabul qilinadigan qarorlar asosli bo'lishini ta'minlash maqsadida baholashning barcha bosqichlarida validlik, ishonchlilik, adolat va shaffoflik tamoyillariga rioya qilinishi ta'minlanadi.

II. Me'yoriy asoslar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 26-maydagi "Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi hamda uning tizimidagi tashkilotlar faoliyatini samarali tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida" PF-79-son farmoni.

2. Vazirlar Mahkamasining 2021-yil 17-sentyabrdagi "Maktabgacha, umumiy o'rta, o'rta maxsus, professional va maktabdan tashqari ta'lim tashkilotlari pedagog kadrlarini attestatsiyadan o'tkazish tartibini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 572-son qarori.

3. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2023-yil 29-dekabrda "Maktabgacha, umumiy o'rta, o'rta maxsus, professional va maktabdan tashqari ta'lim tashkilotlari pedagog kadrlarini attestatsiyadan o'tkazish tartibi takomillashtirilishi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Maktabgacha, umumiy o'rta, o'rta maxsus, professional va maktabdan tashqari ta'lim tashkilotlari pedagog kadrlarini attestatsiyadan o'tkazish tartibini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" 2021-yil 17-sentyabrdagi 572-son qaroriga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish haqida"gi 692-son qarori.

III. Baholash qamrovi

Geografiya fani o'qituvchilari uchun mutaxassislik fanidan jami 35 ta, kasb standartlaridan 5 ta, pedagogik mahoratdan 10 ta, jami 50 ta topshirig'i taqdim etiladi va umumiy test topshirig'ini bajarish uchun o'rta hisobda 90 daqiqa vaqt

berilgan. Bunda yopiq test topshiriqlaridan (*yagona to'g'ri javobni talab qiladigan test topshiriqlari (Y1)*), *moslashtirishni talab qiladigan test topshiriqlari (Y2)* va *ketma-ketlikni talab qiladigan test topshiriqlari (Y3)* foydalaniladi. Mutaxassislik fanlaridan tuziladigan test topshiriqlarining mazmun sohasi va baholanadigan bilim va ko'nikmalar bo'yicha taqsimoti quyidagi jadvalda aks etgan:

Mutaxassislik fanlaridan tuziladigan test topshiriqlarining mazmun sohasi va baholanadigan bilim va ko'nikmalari bo'yicha taqsimoti

1-jadval

Mazmun soha	Baholanadigan konstruktlar	Testlar soni
1. Geografiyaning boshlang'ich kursi (1-5-savollar)		
1.1. Geografiya fani va uning rivojlanishi	- <i>geografiya fani mazmunining nazariy asoslarini bilish, ularni tahlil qilish;</i>	1 ta
1.2. Geografik qobiq va uning umumiy qonuniyatlari	- <i>Quyosh sistemasi va yer shakli, holati, harakati bilan bog'liq jarayonlarni bilish hamda hayotiy vaziyatlarda qo'llash, ularni tahlil qilish;</i> - <i>geografik qobiq tarkibiy qismlarini hamda uning rivojlanishiga doir ma'lumotlarga asosan ular o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik qonuniyatlarni aniqlash, ularga doir geografik jarayonlarni tahlil qilish;</i>	4 ta
2. Materiklar va okeanlar tabiiy geografiyasi (6–11-savollar)		
2.1. Dunyo okeani	- <i>dunyo okeani va uning tarkibi to'g'risida bilish, farqlash hamda taqqoslash, ularni tahlil qilish;</i>	2 ta
2.2. Materiklar va ularning xususiyatlari	- <i>materiklar va okeanlarning asosiy xususiyatlariga oid nazariy ma'lumotlarni bilish, ular o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik va umumgeografik qonuniyatlarni aniqlash, taqqoslash, ularga oid geografik jarayonlar yoki hodisalarni tahlil qilish;</i>	4 ta
3. O'rta Osiyo va O'zbekiston tabiiy geografiyasi (12–16-savollar)		

3.1. O‘rta Osiyo va O‘zbekistonning tabiiy geografik xususiyatlari	- O‘rta Osiyo va O‘zbekiston tabiatining o‘ziga xos xususiyatlariga oid ma’lumotlarni bilish, ular o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlik, farq va qonuniyatlarni aniqlash, ularga oid geografik masalalar, jarayon yoki hodisalar (yoki ularning modellari)ni geografik tahlil qilish; - O‘zbekistonning tabiiy geografik rayonlariga oid ma’lumotlarni bilish, ular o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlik, farq va qonuniyatlarni aniqlash, ularga oid geografik masalalar, jarayon yoki hodisalar (yoki ularning modellari)ni geografik tahlil qilish;	5 ta
4. O‘zbekistonning iqtisodiy va ijtimoiy geografiyasi (17–21-savollar)		
4.1. O‘zbekistonning geografik o‘rni va ma’muriy-hududiy tuzilishi va xo‘jaligi	- O‘zbekiston geografik o‘rni, tabiiy sharoiti va resurslari, aholisining tarkibi va joylashuvi, iqtisodiyotining tarkibi, sanoat, qishloq xo‘jaligi va transportning muhim tarmoqlari, aholiga xizmat ko‘rsatish sohalari, tashqi iqtisodiy aloqalar, xo‘jalik ixtisoslashuvi hamda iqtisodiy rayonlashtirishga oid ma’lumotlarni bilish, ular o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlik, farq va qonuniyatlarni aniqlash, ularga oid geografik masalalar, jarayon yoki hodisalarni tahlil qilish; - O‘zbekistonning regional tavsifi to‘g‘risida bilish, farqlash hamda taqqoslash, ularni tahlil qilish;	5 ta
5. Jahon iqtisodiy va ijtimoiy geografiyasi (22–27-savollar)		
5.1. Jahoning siyosiy xaritasi	- dunyoning siyosiy xaritasi, jahon mamlakatlarining boshqaruv shakli, davlat tuzilishi va rivojlanishiga oid ma’lumotlarni bilish, farqlash, taqqoslash, ularni tahlil qilish	1 ta
5.2. Jahon tabiiy resurslari	- dunyoning tabiiy resurslari, tugamaydigan va tiklanadigan hamda mineral resurslar geografiyasi, global ekologik muammolarga oid ma’lumotlarni bilish, farqlash, taqqoslash, ularni tahlil qilish	1 ta

5.3. Jahon xo‘jaligi geografiyasi	<i>- umumiy o‘rta ta’lim dasturiga kiritilgan davlatlar xususiyatlari, aholisiga oid ma’lumotlarni bilish, taqqoslash, ularni tahlil qilish</i>	1 ta
	<i>- jahon xo‘jaligi geografiyasiga oid ma’lumotlarni bilish, ular o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlik, farq va qonuniyatlarni aniqlash, ularga oid geografik masalalar, jarayon yoki hodisalar (yoki ularning modellari)ni geografik tahlil qilish</i> <i>-jahon aholisining tarkibi va joylashuvi, dunyodagi sanoat, qishloq xo‘jaligi va transportning muhim tarmoqlari, jahon mamlakatlari va regionlarining xo‘jalik ixtisoslashuvi</i>	3 ta
6. Amaliy geografiya (28–29-savollar)		
6.1. Amaliy geografik tadqiqotlar	<i>- jamiyat va tabiat o‘rtasidagi munosabatlar, amaliy geografik tadqiqotlarning mazmun mohiyatini bilish;</i> <i>- hayotiy vaziyatlarda qo‘llash, qonuniyatlarni aniqlash, ularga oid geografik masalalar, jarayon yoki hodisalar (yoki ularning modellari)ni geografik tahlil qilish;</i> <i>- dunyoning geosiyosiy tizimi va uning shakllanishi, insoniyatning global muammolari oid ma’lumotlarni bilish, farqlash, taqqoslash, ularni tahlil qilish</i>	2 ta
7. Geografik masala, misol va topshiriqlar (30–32-savollar)		
7.1. Tabiiy geografiyaga oid masalalar	<i>- umumgeografik qonuniyatlar va geografiya fanining nazariy materiallari asosida (relyef, harorat, namlik, shamol, bosim, quyosh nurining tushish burchagi, soat mintaqalari, daryoning suv sarfi va nishabligi, suvning sho‘rliqi, harorati, chuqurligi, ufq tomonlari, azimut va boshq.) geografik masalalarni hal qilish;</i>	2 ta

7.2. Iqtisodiy geografiyaga oid masalalar	<i>- iqtisodiy geografik (aholi soni, zichligi, o'sishi, kamayishi, harakatiga oid, urbanizatsiya darajasi, ixtisoslashuv darajasi, xo'jalik tarkibi va h.k.) masalalarni hal qilish</i>	1 ta
8. Geografiyaga oid grafik materiallar (33–35-savollar)		
8.1. Geografik xaritalar va xarita-sxemalar, rasm, jadval, grafik, diagramma, sxema, jadvallar	<i>-geografik atlas va xaritalar kabi grafik materiallar, ularning turlari, shartli belgilari, ulardan amaliyotda foydalanishga doir nazariy ma'lumotlarni bilish,</i> <i>-grafik materiallar yordamida ma'lumot va qonuniyatlarni aniqlash, ularga doir geografik masalalarni hal qilish,</i> <i>- jarayon yoki hodisalarni ifodalovchi, axborot tasviriy materiallarni (rasm, jadval, grafik, diagramma, sxemalar) tahlil qilish</i>	3 ta
Jami		35 ta

Kasb standartlari va pedagogik mahoratdan tuziladigan test topshiriqlarining mazmun sohasi va baholanadigan bilim va ko'nikmalari bo'yicha taqsimoti

2-jadval

1. KASB STANDARTI (36 – 40-savollar)		5 ta
1.1. Kasbiy standartlar	– pedagogning kasbiy standartlari (o'quv jarayonini rejalashtirish, ta'lim samaradorligini ta'minlash, o'zlashtirishni baholash va qayta aloqani taqdim etish, tarbiyaviy faoliyatni tashkil etish, xavfsiz rivojlantiruvchi ta'lim muhitini yaratish va ta'minlash, o'z-o'zini rivojlantirish va kasbiy o'sish, hamkasblar va ta'lim oluvchilarning ota-onalari bilan hamkorlik qilish)ni bilish va pedagogik vaziyatlarda qo'llay olish.	5
2. PEDAGOGIK MAHORAT (41 – 50-savollar)		10 ta

2.1. Umumiy pedagogika	– pedagogika, didaktika, tarbiya va yosh psixologiyasining asoslari va yondashuvlarini bilish va berilgan vaziyatga mosini tanlay olish; – pedagogikaning tamoyillari (onglililik va faollik, ko‘rgazmalilik, tizimlilik va muntazamlilik, ilmiylik, nazariya va amaliyot birligi va boshqalar)ni bilish va berilgan vaziyatga mosini tanlay olish; – tarbiya va uning turlarini bilish, bir-biridan farqlash va berilgan vaziyatga mosini tanlay olish; – dars va uning turlarini bilish, darsni rejalashtirish, tashkil etish va sinfni boshqarish yondashuvlarini konkret vaziyatlarda qo‘llay olish; – sinf rahbarining huquq va majburiyatlarini bilish, sinf hujjatlari bilan ishlay olish, ularni yuritishda to‘g‘ri ketma-ketlikka amal qilish, sinf jamoasini to‘g‘ri shakllantirish, muloqotda pedagogik etika qoidalariga amal qilish, ota-onalar bilan hamkorlikning samarali shakllarini tanlash, muammoli vaziyatda eng maqbul strategik yondashuvni qo‘llash; – pedagogik etika, nutq, texnika, ijodkorlik, pedagogik odob, bilimdonlik/kompetentlik, muloqot madaniyati, takt/nazokat, kreativlik, refleksiya va kasbiy o‘sish asoslarini bilishi va berilgan vaziyatga mosini tanlay olish; – pedagogik qobiliyat va uning turlari (didaktik qobiliyat, akademik qobiliyat, perspektiv-pedagogik qobiliyat, nutq madaniyati, tashkilotchilik qobiliyati, kommunikativ qobiliyat, avtoritar qobiliyat va boshqalar)ni bilish va konkret vaziyatlarda qo‘llay olish, – ta’lim texnologiyalari (loyihaga asoslangan ta’lim, muammoli ta’lim, hamkorlikdagi ta’lim, evristik ta’lim, shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim, interfaol ta’lim, differensial ta’lim, integral ta’lim, o‘yinli ta’lim, inklyuziv ta’lim va boshqalar)ni bilish va vaziyatlarga mosini tanlay olish;	7
2.2. Geografiya o‘qitish metodikasi	– fan mazmun sohasini o‘qitish yondashuvlari, metodikasi va texnologiyalarini bilish; – fan sohasini o‘qitish usullari va metodlarini farqlash va berilgan vaziyatga mosini tanlash; – fan sohasini o‘qitish bo‘yicha berilgan ta’limiy vaziyatga oid qabul qilingan qarorlarga baho berish.	3
Jami		15 ta

Kognitiv ko'nikmalar taqsimoti

3-jadval

T/r	Kognitiv daraja	Izohi	Test soni
1	Bilish	Fanga doir nazariy ma'lumotlar, atamalar, qoidalar, tushunchalarni eslab qolish, ularning mazmuni, maqsadi va qo'llanilishini tushunish	8
2	Qo'llash	Bilim, tushuncha va protseduralarni yangi (notanish) vaziyatlarda qo'llay olish	35
3	Mulohaza qilish	Faktlar, dalillar, fikrlarni taqqoslash, tahlil qilish, taxmin qilish va xulosa(lar) chiqarish	7

IV. Baholash mezonlari

Test topshiruvchining umumiy natijasini hisoblash uchun har bir to'g'ri javobga 2 ball, noto'g'ri javobga 0 ball beriladi. Umumiy 100 ballni tashkil etadi.

V. Imtihon tartibi

Taqiqlangan vositalar: imtihon vaqtida mobil telefon, aqlli soat, planshet yoki elektron eslatmalardan foydalanish qat'iyan man etiladi.

Axloq va intizom: nusxa ko'chirish, yordam so'rash yoki yordam berish, imtihon davomida gaplashish, ruxsatsiz chiqish kabi holatlar taqiqlanadi.

Nazoratchi qoidabuzarlikni aniqlaganda, uni rasmiylashtirib, tinglovchini testdan chetlashtiradi va natijasi bekor qilinadi.

VI. Tavsiya etiladigan asosiy adabiyotlar

Geografiya

1. 5-sinf. Geografiya darsligi (Tabiiy geografiya boshlang'ich kursi). P.G'ulomov va b. "Mitti yulduz". 2020.
2. 7-sinf. Geografiya darsligi. M. T. Mirakmalov va boshqalar. Toshkent: Respublika ta'lim markazi, 2022.
3. 7-sinf. Geografiya darsligi (O'rta Osiyo va O'zbekiston tabiiy geografiyasi). P.G'ulomov va b. "O'qituvchi". 2017.
4. 8-sinf. Geografiya darsligi (O'zbekistonning iqtisodiy va ijtimoiy geografiyasi) P.Musayev va b. "Sharq". 2019.
5. 9-sinf. Geografiya darsligi (Jahon iqtisodiy va ijtimoiy geografiyasi) A.Qayumov va b. "O'zbekiston" 2019.
6. 10-sinf. Geografiya darsligi. V.Federko va b. "Colorpak" 2022.
7. 10-sinf Geografiya (Amaliy geografiya). va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalari uchun Sh.Sharipov va b. "O'zbekiston" milliy ensiklopediyasi" 2017.
8. Geografik atlaslar 5, 6, 7, 8, 9, 10-sinflar. "Kartografiya" davlat ilmiy-ishlab chiqarish korxonasi. 2022, 2023, 2024, 2025.
9. Umumiy geografik qonuniyatlar, geografiya nazariyasi asosida masala, misol va topshiriqlar.
10. PISA.www.oecd.org/pisa/test/questions.htm. PISA topshiriqlari to'plami
11. TIMSS. Timss topshiriqlari to'plami

VIII. Pedagogik mahorat va kasb standartlari bo'yicha manbalar

1. Mavlonova R.A., Umumiy pedagogika. Darslik. – Toshkent: Fan va texnologiyalar, 2018. – 528 b.
2. Xoliqov A. Pedagogik mahorat. Darslik, – Toshkent: "Bayoz" nashriyoti, 2025. – 504 b.
3. Tolipov O'., Ro'ziyeva D. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. O'quv qo'llanma. – Toshkent: "Innovatsiya-ziyo" nashriyoti, 2019. – 276 b.
4. Umumiy o'rta ta'lim maktab o'qituvchisi kasb standarti.
5. Vaxobov X., Alimqulov N.R. Sultanova N.B. Geografiya o'qitish metodikasi. Toshkent 2021
6. Abdullayeva D. N. Geografiya ta'limida zamonaviy yondashuvlar va innovatsion texnologiyalar. Toshkent 2022
7. Uralov E.O. Geografiyani o'qitishda innovatsion texnologiyalar. Toshkent, 2023

***Eslatma:** test topshiriqlari mazmuni tavsiya etilgan adabiyotlarda aks etgan mazmun, tamoyil va yondashuvlar bilan moslashtiriladi, ammo test topshiriqlari to'g'ridan to'g'ri manbalardan olinmaydi. Malaka sinoviga tayyorgarlik ko'rish jarayonida tavsiya etilgan adabiyotlar eslab qolish manbai sifatida xizmat qilishdan ko'ra, umumiy kasbiy tayyorgarlikni mustahkamlashga qaratilgan.